

SAKARYA SAVAŞI'NDA ANADOLU'DA YENİ GÜN

Hakan Aydın*

ÖZET

Anadolu'da Yeni Gün, ilk olarak 1918 Eylül'ünde, Yunus Nadi tarafından Yeni Gün adıyla İstanbul'da yayınlanmıştır. Mütareke devrinin ağırlığı çökünce Ankara'ya taşınan gazete, Ağustos 1920'den itibaren Ankara'da, Anadolu'da Yeni Gün adıyla tekrar çıkmıştır. Ankara Hükümeti'nin yarı resmi sözcülüğünü yapan Anadolu'da Yeni Gün, Millî Mücadele basını içinde en kuvvetli ve nitelikli gazetelerden biridir. Sakarya Savaşı'nda Kayseri'ye nakledilir. Savaşın zaferle sonuçlanmasının ardından yeniden Ankara'ya taşınmış, Cumhuriyet'in ilânından sonra kapanarak yerini, yine Yunus Nadi tarafından 7 Mayıs 1924'ten itibaren İstanbul'da yayınlanmaya başlayan Cumhuriyet'e bırakmıştır. Niteliksel tarihsel tasarım karakterini taşıyan çalışma, kurtuluş sürecinin kritik evrelerinden biri olan Sakarya Savaşı'nın, Millî Mücadele'nin önde gelen gazetelerinden Anadolu'da Yeni Gün'ün yayın hayatını nasıl etkilediğini ve gazetenin bu süreçte izlediği politikayı değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Anadolu'da Yeni Gün, Millî Mücadele, Sakarya Savaşı, Kayseri

THE DAILY NEWSPAPER ANADOLU'DA YENİ GÜN DURING THE BATTLE OF SAKARYA

ABSTRACT

The daily newspaper Anadolu'da Yeni Gün was first printed in September of 1918 by Yunus Nadi in Istanbul by the name Yeni Gün (The New Day). To escape the suppression of the armistice era, the newspaper moved to Ankara and was printed from August 1920 on under the name Anadolu'da Yeni Gün. Acting as the semiofficial voice of the Ankara government, the newspaper was one of the most influential and qualified dailies among the Nationalist Press. During the Battle of Sakarya, the newspaper was moved further east to Kayseri. The battle resulting with the victory of the National army, it moved back to Ankara, and after the declaration of the Republic it was closed to make place for the İstanbul daily Cumhuriyet printed again by Yunus Nadi after 7 May 1924. With a character of a qualitative historical reconstruction, the study aims to evaluate how the Battle of Sakarya as one of the most critical turning points of the Liberation War, affected the Anadolu'da Yeni Gün as one of the leading dailies of the Nationalist cause, and in general the newspaper policy of this daily during this process.

Keywords: Anadolu'da Yeni Gün, Turkish War of Independence, The Battle of Sakarya, Kayseri.

GİRİŞ

Kurtuluş Savaşı yılları, Türk basın tarihinin önemli evrelerinden biridir. Millî Mücadele sırasında (1919–1923) bütün yurt sathında yayın yapan toplam 306 civarında gazete ve dergi bulunmaktadır (Güner ve Kabataş 1990: 313–374). *Albayrak, İrade-i Milliye, Hâkimiyet-i Milliye, Anadolu'da Yeni Gün, Babalık, Öğüt, Açıksöz, Yeni Adana, Sebilürreşad, İstiklâl, Halk* Millî Mücadele basınının başlıca temsilcileridir (1). Bu dönem basınının kontrolünde, kurtuluş hareketini desteklemek üzere Anadolu'ya geçen entelektüeller önemli rol

oynar. Farklı bakış açıları, Anadolu'nun düşmanlardan temizlenmesi gerektiği ortak düşüncesinde buluşur. Gazeteler, önemli bölgeleri düşman işgaline uğramış bir ülkede, büyük imkânsızlıklar içinde görevini yapmaya çalışmıştır. Temel baskı malzemelerinin, bu malzemelerle gazete çıkaracak teknik kadronun örneğin mürettibin bile bulunmadığı ya da güçlkle temin edilebildiği bir dönemde, basının tam bir hüviyete kavuşamayacağı açıktır. Her türlü yokluğa rağmen Anadolu illerinde bir iki sayfa da olsa gazeteler yayınlanmış ve kurtuluş hareketi desteklenmeye, Anadolu halkının birlik ve beraberliğini sağlama çabaları sürdü-

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi

rülmeye çalışılmıştır. Amaç düşmanın Anadolu'dan çıkarılması, vatan savunması olunca; kâğıt, matbaa sıkıntısı, işgal güçlerinin baskıları gibi karşılaşılan ciddi zorluklar, kolaylıkla aşılabilecek engeller olarak değerlendirilmiştir.

Millî Mücadele basınının dönemin tüm zorlukları içinde varlık gösterebilmesinde, Mustafa Kemal'in desteği önemli rol oynamıştır. Mustafa Kemal önderliğindeki hareket, Anadolu'daki ilk örgütlenme çabalarından itibaren basınla ilgilenmeye başlamıştır. Basın tarihimizin "bu tarafının inşa edildiği ilk fikir atölyesi" olan ve 5 Mart 1335 (1919)'da Süleyman Necati (Güneri) tarafından Erzurum'da çıkarılan *Albayrak*, kendisinden sonra iki atölyeye daha kaynaklık edecektir: *İrade-i Milliye* ve *Hâkimiyet-i Milliye* (Fındıkoğlu *Cumhuriyet*, 17 Haziran 1947, Güneri 1991: 35). İlk olarak, kurtuluş hareketinin sesini, bu bağlamda Sivas Kongresi'nin kararlarını duyurmak amacıyla 14 Eylül 1919'dan itibaren Sivas'ta, *İrade-i Milliye* yayınlanır (Tamer 2004: 33). Ardından Müdafaa-i Hukuk'un "naşir-i efkârı" olmak ve millet iradesini devlet iradesine dönüştürmek amacıyla (Yust 1995: 81, Kansu 1997: 503) 10 Ocak 1920'de Ankara'da, adını bizzat Mustafa Kemal'in koyduğu *Hâkimiyet-i Milliye* yayınlanmıştır (İnuğur 1992: 25, Öztoprak 1981: 11).

Bu çalışma, *Hâkimiyet-i Milliye* ile birlikte diğer bütün Kemalist basın için yönlendirici olan (Koloğlu 2006: 115) ve Ankara Hükümeti'nin yarı resmi sözcülüğünü yapan (Topuz 2003: 125) *Anadolu'da Yeni Gün*'ü konu edinmektedir. Sakarya Savaşı'nın gazetesinin yayın hayatına etkilerini değerlendirmeye geçmeden önce, konunun tarihsel altyapısına özet olarak göz atmakta/hatırlamakta yarar vardır. Yunus Nadi'nin (Abalıoğlu, 1880–1945) *Yeni Gün*'ü, ilk olarak İstanbul'da 1918 yılında yayınlanmaya başlamıştır (*Yeni Gün* 3 Eylül 1918). 1918, Osmanlı Devleti için kritik bir yıldır. I. Dünya Savaşı, *Yeni Gün*'ün yayınlanmasından iki ay sonra Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla sona erecektir. İngilizlerin İstanbul'u işgali, Mütarekenin zor koşulları altında, kesintilerle yayını sürdürmeye çalışan *Yeni Gün* için (BOA MV., 215/2) yeni güçlüklerin habercisidir. Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın gazeteci üyelerinden Yunus Nadi, İstanbul'un işgalinden sonra Ankara'ya geçme olanaklarını araştırırken, gazetesi de İngilizlerce yayından alıkonmuştur. Gazete,

kısa süreli bu aradan sonra, İstanbul'da 13 Nisan 1920'ye kadar yayını sürdürcektir (Kocabaşoğlu 1981: 180). Ankara günleri, *Yeni Gün*'ün yayın hayatında ikinci evreyi oluşturur. Yunus Nadi, İstanbul'dan Ankara'ya geçerken İnebolu ve Kastamonu güzergâhıyla matbaasını da gizlice taşımış; gazete, Ağustos 1920'den itibaren *Anadolu'da Yeni Gün* adıyla tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Böylelikle Ankara'nın ilk günlük gazetesi de çıkmış olmaktadır (Coşar (t.y.) 187, Öztoprak 1981: 6, Kabacalı 2000: 155). Millî Mücadele'nin çetin zorlukları, gazetesinin yayın yaşamını da etkiler. Bu nedenle Ankara son durak değildir. *Anadolu'da Yeni Gün*, Sakarya Savaşı'nda Kayseri'ye taşınmıştır. Kayseri günleri, gazetesinin yayın hayatında zorunlu fakat kısa süreli açılan bir parantez olarak değerlendirilebilir. Kayseri'de 31 sayı yayınlanan gazete, Sakarya Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından yeniden Ankara'ya dönmüştür.

Anadolu'da Yeni Gün, Millî Mücadele basını içinde en kuvvetli ve nitelikli gazetelerden biri olmuştur. Mustafa Kemal'in düşüncelerini yansıtmış, Misak-ı Millî'yi bütün gücü ile savunmuştur (Öztoprak 1981: 6). Şükrü Kaya'nın yazdığına göre "Gazi Mustafa Kemal'in *Yeni Gün*'ü okumadan yatmadığını ve bazı kere de makaleleri basılmadan telefonla dinlediğini bilenler çoktur" (1974: 43). Gazete, Anadolu hakkında Millî Mücadele ruhunun canlanması için her gün yeni bir manşetle çıkar (Coşar (t.y.) 180). Millî Mücadele'nin amaç ve hedefleri doğrultusunda kamuoyunun aydınlatılmasında etkili olan gazete, Cumhuriyet'in ilânından sonra kapanarak yerini, yine Yunus Nadi tarafından 7 Mayıs 1924'ten itibaren İstanbul'da yayınlanmaya başlayan *Cumhuriyet*'e bırakmıştır (Çoker 1995: 531).

Anadolu'da Yeni Gün, anılan nitelikleriyle Millî Mücadele basını içinde kendine önemli bir konum edinmiştir. Gazete koleksiyonu, kurtuluş hareketinin örgütlenmesi, yönetimi, güçlenmesi sürecine ve bu süreçte yaşanan toplumsal gelişmelere yönelik araştırmalar için önemli bir kaynak niteliğindedir. Ancak bu kaynağın tam olarak değerlendirildiğini söylemek güçtür. Bu konuda bilinenler, büyük oranda, Coşar ve Yust'un yazdıklarına dayanır. Kurtuluş Savaşı'nın önemli tanıklarından biri olmasına rağmen gazeteyle ilgili yapılmış çalışmaların sayısı sınırlıdır. Var olanlar da gaze-

tenin Kayseri günlerine ilişkin ayrıntılı bilgileri içermemektedir (2). Gazete üzerine önemli bir araştırma, Uygur Kocabaşoğlu tarafından yapılmıştır (3). Kocabaşoğlu, gazetenin koleksiyonunu inceleyerek önemli bilgiler verir. Ancak çalışmada, Kurtuluş Savaşı'na ilişkin haber, yorum ve değerlendirmelerin ayrıntılı sunumu, konuyu inceleyecek olanların *Anadolu'da Yeni Gün*'ü ihmal edemeyeceği gerekçeyle yapılmamıştır. Bu düşünce, gazetenin yayın hayatının Kurtuluş Savaşı yıllarına denk gelen döneminin ayrıntılı olarak incelenmesinin önemini arttırmaktadır.

Çalışma, kurtuluş sürecinin kritik evrelerinden biri olan Sakarya Savaşı'nın *Anadolu'da Yeni Gün*'ün yayın hayatını nasıl etkilediğini ve gazetenin bu süreçte izlediği politikayı değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu tür incelemelerin yapılması, iletişim alanından gelen araştırmacılar tarafından gereken ilgiyi gör(e)meyen basın tarihimiz konusundaki bilgi eksikliklerinin giderilmesine ve akademik bilgi birikimine önemli katkı sağlayacaktır. Gazetenin Millî Mücadele yıllarına ait koleksiyonunun ayrıntılı olarak ele alınması, kuşkusuz, tüm yönleriyle döneme ilişkin sağlıklı değerlendirmeler yapmaya olanak veren bilgileri açığa çıkaracaktır. Bu girişim, doğal olarak daha kapsamlı bir incelemeyi gerektirmektedir. Çalışma, bu gereksinimi karşılamaya yönelik bir adım olarak değerlendirilmelidir. Çalışma kapsamında gazetenin Sakarya Savaşı sürecinde Kayseri'de yayınlanan 31 sayısı incelenmiştir. Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden temin edilen sayılarından bazıları, gazetenin çıktığı dönem yazılı evraka önem gösterilen bir zaman dilimi olmadığından güçlükle okunabilmiştir. Niteliksel tarihsel tasarımı taşıyan araştırmada, ilgili incelemelerden yararlanılarak gazeteye ilişkin özlü bilgiler verildikten sonra, gazetenin kimlik bilgileri ve teknik özelliklerine değinilmiş ardından kadrosu tanıtılarak içeriği değerlendirilmiştir.

1. KİMLİK BİLGİLERİ VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Yeni Gün, ilk olarak 1918 yılında İstanbul'da yayınlanmaya başlamıştır. Ulaşılabilen 3 Eylül 1918 tarihli 3. sayısına göre İmtiyaz Sahibi ve Başyazarı Yunus Nadi, Sorumlu Müdürü Ahmet Rasim'dir. İstanbul'da sabahları olmak

üzere her gün yayınlanan gazetenin matbaa ve idarehanesi, Babiâli civarında Acı Musluk (Cemal Nadir) Sokağı olarak geçmektedir. 40 para fiyatla satılan gazetenin abonelik ücreti, yurt içi için seneliği 340, altı aylığı 180, 3 aylığı 95; yurt dışı için seneliği 410, altı aylığı 210, üç aylığı 110 kuruştur. İlân gelirleri ile yaşamını sürdürmeye çalışan gazete, ilân ücretlerinin gazete idarehanesinde kararlaştırılacağını belirtmiş, ilânların içeriğinden dolayı sorumluluk kabul edilemeyeceği kaydını düşmüştür. Gazetenin *Yeni Gün* klişesinin altında yer alan iletişim bilgileri şöyledir: "Telgraf Adresi: İstanbul (Yeni) Gün, Telefon: İstanbul 195, Posta Kutusu: 463.

Yeni Gün, Ağustos 1920'den itibaren Ankara'da çıkmaya başlamış ve adının üzerine küçük puntolarla "Anadolu" ibaresi eklenmiştir. Mevcut bazı kaynaklarda (Coşar (t.y.) 180, Güner ve Kabataş 1990: 319, Öztoprak 1981: 6), gazetenin 10 Ağustos 1920'den itibaren Ankara'da yayına başladığı yazılı olsa da, ulaşılabilen 10 Ağustos 1920 tarihli sayının, gazetenin ikinci sayısı olduğu görülmüştür: "İkinci sene-Numro: 2-382." Gazetenin İmtiyaz Sahibi ve Başyazarı yine Yunus Nadi'dir (10 Ağustos 1920). Sorumlu Müdür ise Osmanzade Hamdi'dir (Coşar (t.y.) 180). Aynı tarihli sayıda, yönetim işlerinin Hükümet Caddesi'nde özel bir dairede gerçekleştirildiği belirtilmekte, gazetenin telgraf ve telefon adresi "Ankara Yeni Gün" olarak geçmektedir. Abone bedeli, yurt içi için üç aylığı 400, altı aylığı 700, seneliği 1300; yurt dışı için üç aylığı 550, altı aylığı 1000, seneliği 1900 kuruştur. Yunus Nadi, Cumartesi dışında haftada her gün yayınladığı gazetesini (10 Ağustos 1920), Karacaoğlan Caddesi'ndeki büyükçe bir ahşap evden yönetmektedir. Binanın alt katına, elle işletilen bir de makine bulunarak konulmuştur. Fakat mürettip yoktur. İstanbul'da gizli şekilde çalışan (M.M) Grubu'ndan mürettip istenilir. Fakat kimse Babiâli'yi bırakıp Ankara'ya gelmek istemez. Yalnızca Mürettip Ahmet adında biri gelmiştir. Bu mürettibin deneyiminden yararlanılarak yerli çocukların yetişmesi sağlanılmış; yetişenlerin bir kısmı *Hâkimiyet-i Milliye*'ye bir kısmı da *Yeni Gün Matbaası*'na verilmiştir (Şapolyo 1974: 47). Gazete matbaası, 1921 yazında, İstanbul'daki gizli teşkilatın da yardımıyla, parçalar halinde Ankara'da bulunan *Yeni Gün Matbaası*'na ulaştırılan bir

baskı makinesiyle birlikte, teknik bakımdan iyi bir duruma gelir. Yunus Nadi'nin 1918 yılında yanına alarak yetiştirdiği genç gazeteci Kemal Salih (Sel, 1900–1975)'de kadroya katılmış ve yazı işleri sorumluluğunu üstlenmiştir (Coşar (t.y.) 185). Matbaanın iyileşmesi, gazetenin 1921 yazında çıkan sayılarının baskı kalitesinden de anlaşılmaktadır. Bu arada 25 Temmuz 1337 tarihli sayıda, sorumlu müdür olarak Kemal Salih, gazetenin basım yeri olarak da Vilâyet Matbaası adı geçmektedir.

Millî Mücadele'nin çetin zorlukları, kurtuluş hareketine propaganda desteği sağlayan diğer gazeteler gibi *Anadolu'da Yeni Gün*'ün yayın yaşamını da etkiler. Sakarya Savaşı sırasında idarehanesini Kayseri'ye taşımıştır. Kayseri'de yayınlanan ilk sayı 1 Eylül 1337 tarihini taşımaktadır. Kayseri'de yayınlanan sayılarda (1 Eylül 1337–7 Teşrin-i Evvel 1337) yer alan bilgilere göre gazetenin İmtiyaz Sahibi ve Başyazarı Yunus Nadi, Sorumlu Müdürü Nurullah Sami'dir. İleride değinileceği üzere Kayseri'de yayınlandığı dönemde *Anadolu'da Yeni Gün*'ü Yazı İşleri Müdürü Kemal Salih yönetmiştir. Cuma dışında her gün yayınlan gazetenin Kayseri'deki sayıları, Liva Matbaası'nda basılır. "İdarehanesi: Sivas Kapısı Tac-ı Kızıl Mahallesi, Telgraf Adresi: Kayseri Yeni Gün" olarak geçer. Abonelik ücretleri, üç aylığı 400, altı aylığı 700, seneliği 1200 kuruş olarak belirlenmiştir. Okuyuculardan gelen yoğun istek üzerine, bir süre sonra aylık abonelik uygulaması da başlatılmış ve abonelik ücreti 150 kuruş olarak belirlenmiştir. Abonelerine Ankara nüshası gönderileceğini belirten gazete, bu bilginin altına, ilk sayılarda, farklılığı vurgulamak için "*Yeni Gün*'ün Kayseri nüshası" kaydını düşmüştür. Gazetenin satış fiyatı, üç sene içinde 5 kat artarak 5 kuruşa çıkmıştır. Günün geçmiş sayılarının fiyatı ise 20 kuruştur. Gazete, ilânların içeriği konusunda sorumluluk kabul etmeyeceğini yinelemesi dışında, her hangi bir ilân ücreti belirtmemiştir.

Tek yaprak ve iki sayfa olarak yayınlanan gazetede haber ve yazılar, başlangıçta altı sütun, Sakarya Savaşı sürecinde dört sütun olarak düzenlenmiştir. Önemli gelişmelere göre sütunlar yeniden yapılandırılmış kimi zaman birleştirilmiştir. Sayfa düzeninin ana temasını, içeriğini oluşturan yazılı ve görsel malzemenin gazetenin amaçları, burada kurtuluş hareketinin

desteklenmesi, bağlamında etkin kullanımı oluşturmaktadır. Manşet, fotoğraf ve resimler, çerçeve içine alınan başlıklar bu anlamda etkili bir biçimde kullanılmıştır. İçeriği oluşturan yazılı ürünlerden önemlilerinin özeti, birkaç sözcükle ve kalın puntuyla başlığın altında verilmektedir. "Dâhili Haberler", "Harici Haberler", "Küçük Haberler, "İlânat" gibi çeşitli başlıklar halinde sınıflandırılarak sunulan haber ve yorumlardaki çeşni, savaş sürecinin yoğunluğunun azalmasına bağlı olarak artmıştır.

Yust, *Anadolu'da Yeni Gün*'ün, Anadolu gazeteleri arasında her sayısında birkaç klişe yayınlayan tek gazete olduğunu, taşra çevrelerinde en iyi olarak değerlendirildiğini belirtir (1995: 97–98). Gazetenin Sakarya Savaşı sürecinde en önemli haber kaynağı, Anadolu Ajansı'ndan ve muhabirlerinden gelen telgraflardır. Ajans zaten Anadolu'da yürütülen bağımsızlık savaşına gereken desteğin sağlanması ve gelişmelerin duyurulması için gazetelerin önemine inanan Mustafa Kemal'in, haberleşme çalışmalarının geliştirilmesi düşüncesinin ürünüdür (Alemdar 2001: 99–102).

Satış gelirleri dışında gazetenin gelir kaynağı az da olsa reklâmlar, özel ve resmi ilânlardır. Gazetenin Kayseri sayılarında yayınlanan resmi ve özel ilânlardan bazılarının başlıkları şöyledir: "Kiralık Hane", "Yerli Makaronya", "Kayseri Tedavihanesi", "Halı Ticarethanesi", "Diş Tabibi Hacı Mustafa", "Tekâlif-i Milliye Komisyonu'ndan", "Kayseri Ahz-i Asker (askere alma) Şube Riyaseti'nden", "Yeni Handa Yeni Bir Muayenehane", "Geyve Bidayet Mahkemesi'nden." Gazetenin en önemli dağıtım aracı ise o dönemde sıkça görüldüğü üzere müvezzi'lerdir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere gazete, Kayseri günlerinde, birkaç sayı boyunca "Müvezzi'lik Yapmak İsteyenlere" başlığıyla bir duyuru yayınlar: "*Gazetemizin şehrimizde daha seri ve muntazam bir surette tevzi'ini temin etmek üzere yeniden iki müvezzi'e daha ihtiyaç olduğundan talip olanların matbaamıza müracaatları*" (6 Eylül 1337). Sakarya Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından tekrar Ankara'ya taşınan gazetenin Ankara'daki ilk sayıları, sayfa düzeni açısından büyük ölçüde Kayseri nüshalarıyla aynıdır. Yalnız sütun sayısı arttırılmış, ilk sayı hariç, Cumartesi dışında her gün yayınlanacağı belirtilmiştir. Kayseri'de Liva Matbaası'nda basılan gazete, tek-

rar kendi matbaasında (Yeni Gün Matbaası) basılmaya başlamıştır (22–23 Teşrin-i Sani 1337).

2. GAZETE ÇALIŞANLARI: İDARİ KADRO VE YAZI KURULU

Yeni Gün/Anadolu'da Yeni Gün'ün yayımlayıcısı Yunus Nadi'dir (4). Gazetenin yayın hayatının tüm evrelerinde, imtiyaz sahibi olarak Yunus Nadi'nin adı geçmektedir. Yunus Nadi aynı zamanda gazetenin başyazarıdır. Gazetenin siyasi duruşunu belirleyen iç ve dış politikaya ilişkin yazılar yazmaktadır. Basın ve siyaseti birlikte yürütmesi, üst yöneticilerle yakın ilişkileri, gazetesinin önemini arttırmıştır. 1918 Sonbaharında *Yeni Gün*'ü yayınladığında, I. Dünya Savaşı Osmanlı Devleti'nin yenilgiyle son bulmak üzeredir. Yunus Nadi, Mütarekenin zor koşulları altında İstanbul'da yayını sürdürmeye çalışan gazetesinde, imzasız veya müstear isimle yazılar yazmaktadır (Abalıoğlu 1978: 30). Kendisi, “aleyhinde, Divan-ı Harb-i Örfi Müdde-i Umumiliğince hukuku umumiye namına ikame olunan dava üzerine” “fırar” etmiş; *Yeni Gün* ise “tehyic-i efkârı mucip havadis-i kâzibe” yayınlamak suçuyla, Yunus Nadi yargılanıp beraat edinceye kadar süresiz olarak kapatılmıştır (5) (BOA, 30/Ca/1337 (Hicrî)/03.03.1919, MV., 215/2). Zaten Yunus Nadi de 1919 Nisan'ında tutuklanarak Bekirâğa Bölüğü'ne götürülecektir (Abalıoğlu 1978: 54). İstanbul'un işgali sırasında (16 Mart 1920) evi İngilizler tarafından işgal edildiğinden, ailesiyle birlikte Yeni Gün Matbaası'na “iltica” etmiştir. İngilizler bir süre sonra matbaayı da basacaklardır (Abalıoğlu 1955: 10–25). Bu koşullarda Ankara'ya geçmenin olanaklarını araştıran Yunus Nadi, kendi deyimiyle “kâbuslu bir rüyadan sonra” 1920 Nisan'ın ilk günü Ankara'ya ulaşmıştır. *Ankara'nın İlk Günleri*'nde yazdığına göre Hakkı Behiç Bey'in teklifi üzerine, Ankara'da ilk iş olarak “kırık dökük Vilâyet Matbaası'nda, haftada iki veya üç gün çıkarılan *Hâkimiyet-i Milliye*”yi devralmakla işe başlar (1955: 82–87). Bir taraftan *Hâkimiyet-i Milliye*'ye “yeni bir ruh, yeni bir şekil ve kıyafet” vermeye çalışmakta, diğer taraftan da Halide Edip ile birlikte yeni kurulan Anadolu Ajansı'nın servislerini yapmaktadır (1955: 101). İstanbul'dan Ankara'ya geçerken matbaasını da gizlice taşıyan Yunus Nadi; gazetesini Ankara'da, ilk

olarak 9 Ağustos 1920'de, Sakarya Savaşı nedeniyle zorunlu olarak açılan Kayseri parantezinin ardından ikinci kez 22 Teşrin-i Sani 1337'de yayınlamıştır. Gazetesini 1924 ortalarında *Cumhuriyet*'i çıkarıncaya kadar yayımlamaya devam eder. Yine Yust'a göre (1995: 90) İzmir'de tarım ürünleri ticareti yaparak savaş sırasında elde ettiği kazançlara rağmen sol akıma eğiliminden vazgeçmemiştir. Yunus Nadi, 1945'te yaşama veda edinceye kadar, gazeteciliği ve milletvekilliğini birlikte yürütür (Çoker 1995: 531). Gazete sahipliği, yazarlık, politikacılık, yabancı dillere hâkimiyet, ticari eğilim; tüm bu nitelikler yayın yoluyla toplumu geliştirmeye adanmış önce İttihatçı sonra Kemalist bir kişiliği karakterize eder. Bunlar, basın tarihimizde önemli bir konum edinmesinin nedenleri olarak da görülebilir.

Kadroda yer alan önemli isimlerden biri de gazetenin Ankara ve Kayseri'de Yazı İşleri Müdürlüğünü yürüten Kemal Salih'tir. Kemal Salih, gazeteciliğe küçük yaşlarda Yunus Nadi'nin yanında başlamıştır. Çalkantılı ve hızlı gelişen bir sürecin izlerini taşıyan bu ilk deneyim, *Yeni Gün*'den *Cumhuriyet*'e uzun süreli yol arkadaşlığına da kapı aralamıştır. Kemal Salih, Millî Mücadele'nin dolayısıyla *Anadolu'da Yeni Gün*'ün dönüm noktalarında, gazete tek başına yayınlamak gibi önemli görevler üstlenir. Kayseri sayılarında “K. S.” imzasıyla başyazılar yazar: “Yeni Zafere Doğru” (7 Eylül 1337), “Milletin Azmi” (11 Eylül 1337). Esat, Ömer Muhittin Bey; Kemal Salih dışında gazetenin Yazı İşleri Müdürlüğü görevini yürüten isimlerden bazılarıdır (Yust 1995: 91).

Mevcut kaynaklarda yer alan bilgilere göre gazetenin yazı kadrosunda yer alan bazı isimler şöyledir: Aka Gündüz, Nüzhet Haşim, Ziya Gökalp, Enver Behnan, Şükrü Kaya, Kemal Ragıp (Öztoprak 1981: 6), Ruşen Eşref, Edirne Milletvekili Mehmet Şeref, Celal Nuri (İleri), Halide Edip, Ali İhsan Bey (Yust 1995: 91–92), Muhittin (Birgen) ve Mahmut Esat (Bozkurt) (Kocabaşoğlu 1981: 186). Gazetenin Kayseri'de yayınlanan nüshalarında Kemal Salih'in dışında imzası bulunan isimler ve yazdıkları yazılardan bazıları şöyledir: Nafi Atuf (Kansu), “Harp ve Mektep” (14 Eylül 1337), “Darüleytam Meselesi” (1 Teşrin-i Evvel 1337); K. A., “Düşmanı Mühimsememezlik Etmemelidir” (4 Eylül 1337), “Yetimlerimizi Unutmayalım” (21 Eylül 1337).

3. SAKARYA SAVAŞI VE ANADOLU'DA YENİ GÜN

Anadolu'da Yeni Gün'ün Kayseri'ye taşınması, Sakarya Savaşı süreciyle yakından ilintilidir. Batı Cephesi'nde (Eskişehir ve Kütahya Muharebeleri/Temmuz 1921) yenilen Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi (Özalp 1998: 184–193), savaş stratejisi gereğince Hükümet merkezinin daha doğuya, Kayseri'ye taşınmasını gündeme getirir. Konu TBMM'nin 23 Temmuz 1337 (1921) tarihli gizli oturumunda tartışmaya açılır. Fevzi Paşa, Heyet-i Vekile'nin, müzakereler sonucunda, TBMM'nin Anadolu'nun göbeği sayılan Kayseri'ye naklini münasip gördüğünü belirtmiştir (*TBMM Gizli Celse Zabıtları* 1985: 102). 30 Temmuz 1337 tarihli gizli oturumda, Mustafa Kemal Paşa'nın “binaenaleyh usulen bu takriri reye vaz ediyorum. Evvela aileleri, saniyen eşya-yi zatiyyeleri, göndermek; fakat Hükümet ve Meclis mümkün olduğu kadar hâl-i faaliyetinde bulunmaktır. Lüzûm-ı hakiki ve zaruret hâsıl olduğu takdirde bunu, Paşa Hazretleri Heyeti Âliyenize arz edecek, ondan sonra icap ederse yeni bir karar alınacaktır” sözleri üzerine göç hazırlıkları başlar (6) (*TBMM Gizli Celse Zabıtları* 1985: 127).

Kayseri'ye taşınanlar arasında Eşref Edip'in *Sebilürreşad*'ı (24 Eylül 1337 tarihli 490. sayı) ve Yunus Nadi'nin *Anadolu'da Yeni Gün*'ü de vardır. Yunus Nadi Ankara'dan ayrılmaz. Kendisine veda için gelen Yazı İşleri Müdürü Kemal Salih'e, “orada gazeteyi yalnız başına idare edeceksin” der ve 8–10 sayfadan oluşan bir talimatname verir. Talimatname, olası durumlarda yapılacakları içermektedir:

Dava-yi millîde umumun takip edeceği hatt-ı hareket, rehberlik yapılmakla beraber halkın bu yoldaki faaliyetlerine –küçük olsun büyük olsun– ale-d-derecât fazla kıymet verilmek ve mesela ahaliden biri bir şey yapmışsa (aferin filana) ve kazalardan biri bir şey göstermişse (gördünüz mü hamiyetli kazayı) gibi diğerlerine mücib-i imtisal ve teşvik olacak yazılar yazılmak lazımdır. Bununla beraber eksik cihetlerin tenkidinde de tereddüde mahal görülmemelidir. Hususile icraat hükümete ait olunca, onda bi-hakkın mütecellid davranılmak icap eder... Gazetenin hatt-ı hareketi: Misak-ı Millî hudut ve hukukunun behemehal istihsal

edileceği hakkında çok derin bir kanaat ve imana sahip olması ve o kanaat ve imanı bütün kuvveti ile tecelli ettirmesidir... Mustafa Kemal Paşa'nın Başkumandanlığı vesaire gibi hadîsat-ı mühimme, içerilerde layıkıyla bilinmiyor. Binaenaleyh bunlar eski şeylerdir denilmeyecek, güya hiç bilinmeyen bir muhite hitap ediliyor gibi adeta yeniden ve malum heyecanlarıyla mevzubahis edilmelidir (Coşar (t.y.) 186).

Ulaşılabilen sayılara göre, gazetenin Ankara'da yayını Ağustos ortalarına kadar sürdürdüğü anlaşılmaktadır (15? Ağustos 1337). Bu tarihten sonra taşınma işlemleri başlar, gazete matbaası elden geldiğince küçük parçalara bölünür ve harf kasalarıyla birlikte kağınlara dağıtılır. İki tahta arabada da Yunus Nadi'nin eşi ve 4 çocuğu vardır. 10 gün süren sıkıntılı bir yolculuğun ardından Kayseri'ye ulaşır ulaşmaz hemen mürettiphane kurulur ve gazetenin Kayseri nüshası hazırlanmaya başlanır (Coşar (t.y.) 186–187). İlk sayı, 1 Eylül 1337 tarihini taşımaktadır. Aynı tarihli sayıda, ilk sütunun baş tarafında yer alan duyuru, gazetenin Kayseri'ye nakil gerekçelerini endişeye yol açmamak için gizlemiştir:

Yeni Gün bugünden itibaren Kayseri'de intişara başlıyor. Ankara'daki Yeni Gün ile buradaki Yeni Gün aynı yolun yolcusu aynı gayenin hadimidirler. İki birbirinden ayrılmaz küldür. Maksudumuz milletimizin heyecanı ile mütenasip olarak neşriyat sahamızı genişletmek, Anadolu'lu karilerimizi daha yakından, daha çabuk, daha kolay kendi mevcudiyeti ile alakadar etmektir. En başlı emelimiz mukaddes yurdumuzun düşman ayaklarından bir an evvel kurtulmasını temin için elimizden geldiği, gücümüzün yettiği kadar kalemimizle çalışmaktır. İnşallah Anadolu'nun kurtulması pek yakındır.

Kendini başlık klişesinin hemen altında “siyasi, ilmi, edebi Türk gazetesi” olarak tanımlayan *Anadolu'da Yeni Gün*'ün siyasal çizgisinde, Kocabaşoğlu'nun belirttiğine göre (1981: 183) başlıca dört eğilim görülür: Kurtuluş Savaşı'nın haklılığına ve zafere olan kesin inanç, Saltanat ve Hilafete karşı bir tutum, Emperyalizme karşı ve Sosyalizme yatkın bir eğilim ve uluslararası planda mazlum milletlere, ulusal planda çalışan kesime yakın bir tutum (7). Gazetenin tutum ve eğilimlerinden ilk ikisinde

bir değişiklik görülmez ancak son ikisi, bazı etmenlere bağlı olarak değişiklikler göstermiştir. Bunları cephelerdeki gelişmeler, emperyalist ülkelerin Türkiye'ye karşı tutumları, Türk-Sovyet ilişkilerindeki iniş-çıkışlar, iç siyasal gelişmeler ve Mustafa Kemal'in direktifleri olarak sıralamak mümkündür.

Anadolu'da Yeni Gün, her şeyden önce bir gazete olarak, olağanüstü dönemlerde haber ve bilgiye duyulan gereksinimin artması nedeniyle savaşa ilişkin tüm ayrıntılara sütunlarında geniş yer vermeye çalışır. Metinler, ağır ve ağıdalı ifadeler içermekle birlikte genelde halkın anladığı dile yakın bir Türkçe ile yazılmıştır. Büyük çoğunlukla ilk sayfa, manşet ve tamamlayıcı unsur olarak görsel malzemelerin dışında "Vaziyet-i Harbiye ve Harekât-ı Askeriye" başlığıyla askerî bir uzmanın yorumlarını, resmi tebliğleri, Anadolu Ajansı ve gazetenin savaş muhabirinin telgraflarını ve her sayıda yer almamakla birlikte başyazıları içermektedir. "Son Dakika" (6 Eylül 1337), "harp muhabirimizin öğle telgrafnamesi", "harp muhabir-i mahsusamızın sabah telgrafnamesi" (11 Eylül 1337), "harp muhabirimizin müsta'cel telgrafnamesi" (13 Eylül 1337) gibi ifadeler, gazetenin taze haber verme konusundaki titizliğini yansıtmaktadır. Gazetenin geçici olarak öğleden sonraları yayınlanmasına dönük bir karar alınması da yeni haber verme istediğinin bir sonucudur. Konuyla ilgili olarak yayınlanan duyuruda, önemli bir diğer nokta da Anadolu Ajansı'nın tüm haberlerinin yalnızca *Anadolu'da Yeni Gün*'de yayınlanacak olmasıdır:

Bugünden itibaren gazetemiz, muhterem kariyerlerinden gördüğü rağbete karşı haberlerini daha evvel verebilmek için muvakkaten öğleden sonraları intişar edecek ve ba'demâ ayrıca ajans neşredilmeyeceği cihetle: Anadolu Ajansı'nın bütün haberlerini yalnız gazetemiz neşredebilir. Gerek cepheye gerekse Ankara'da ve diğer mahallerde bulunan hususi muhabirlerimize keyfiyet bildirilmiş ve Ankara'da Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umumiyesi nezdinde teşebbüsatta bulunularak haberlerimizin süratle verilmesi temin edilmiştir. Bu suretle öğleden sonra çıkacak olan gazetemizde karilerimiz düne ait bütün haberleri ve cephe istihbaratını okumuş olacaklardır (12 Eylül 1337).

Ancak gazetenin taze haber verme konusundaki çabaları, telgraf hatlarının bozukluğu gibi

elde olamayan teknik aksaklıklar nedeniyle sekteye uğramıştır: "*Telgraf hatlarının bozukluğundan dolayı iki haftadan beri gelemeyen ajansın telgrafnameleri bugünden itibaren varid olmaya başlamıştır. Hususi cephe telgraflarımızın ve diğer muhabir-i mahsusalarımızın telgraflarının da hatların tamiri hasebiyle ba'demâ muntazaman geleceği tabidir*" (27 Eylül 1337). Telgrafların alınmadığı ya da sınırlı ölçüde alındığı günlerde, gazetenin birinci sayfası, (büyük başlıklarla verilen önemli haberler dışında) büyük oranda resmi tebliğleri, yabancı gazetecilerin Millî Mücadele'ye ve Sakarya Savaşı'na ilişkin müspet haber ve yorumlarını (26 Eylül 1337), İstanbul basını ve yabancı gazeteler kaynak gösterilerek Yunanistan'ın siyasal, mali sorunlarına, savaş kayıplarına ve bunun içindeki yankılarına ilişkin haber ve yorumları (24-25 Eylül 1337), Sakarya Savaşı'na ilişkin şiirleri ve Malta'da İngiliz esareti altında bulunan Türklerin kaçış haberlerini (22 Eylül 1337) içermektedir.

Anadolu'da Yeni Gün'ün, savaşa ilişkin haber ve yorumlarını sunarken özen gösterdiği noktalardan biri de tüm umutlarını savaşın sonucuna bağlamış olan Türk halkının ümitsizliğe sevk edilmemesidir. Sakarya Savaşı'nın güncesi niteliğindeki Kayseri nüshalarında, zaferin gerçekleşeceğine dair inanç her zaman korunmuştur. Bunun için gazetenin, savaşa dair büyük başlıklarla verdiği önemli haberlere, manşetlerine bakmak bile yeterlidir:

Refet Paşa Hazretlerinin Beyanâtı: Düşmanın Kuvve-i Taarruziyesi Kırılmıştır; Yeni ve Büyük Muharebelere Başlıyoruz, Allah Bizimle Beraberdir (6 Eylül 1337), Harbin İkinci Safhası Başladı. Avn-i Hakla Bu Defa da Düşmanın Mağlup Edeceğiz (7 Eylül 1337), Düşmanın Tard Edildiği ve Geriye Doğru Hareketi, Resmi Tebliğle de Teeyyüd Etmektedir (8 Eylül 1337), Sakarya Zaferi: Sağ ve Sol Cennahta Başlayan Mukabil Taarruzlarımız Üzerine Düşman Perişan Bir Surette Kaçmaya Başlamış, Kahramanlarımız Mağlup Düşmanın Siperlerine Girmiştir (9 Eylül 1337), Taarruzlarımız Muvaffakiyetle Devam Ediyor, Dün Duatepe, Çekirdeksiz ve Üçpınar'ı İşgal Ettik (12 Eylül 1337), Büyük Sakarya Meydan Muharebesi Kahraman Ordumuzun Tam Bir Zaferiyle Nihayet Bulmuştur (13 Eylül 1337), Ordumuz İlerliyor, Sağda Kartaltepe'yi Geçtik,

Solda Beşköprü'ye Yaklaşıyoruz (14 Eylül 1337), *Bütün Kuvvetlerimiz Her Noktadan Sakarya'nın Garbına Geçmişlerdir, Düşmanı Muzafferen Takip Ediyoruz* (15 Eylül 1337), *Evvelki Akşam Gece Yarısından İtibaren Bütün Vatanda Umumî Seferberlik, Herkes Silah Başına* (17 Eylül 1337), *Bütün Cephede Düşmanı Takipte Devam Ediyoruz. Eskişehir'in Sukutuna İntizar Edebiliriz, Vaziyet Fevkalade Lehimizdedir* (20 Eylül 1337), *Düşmana Son Darbeyi İndireceğiz Hem de Pek Yakında* (21 Eylül 1337), *Ordumuzun Şedid Takibatı Devam Ediyor. Süvarilerimizin Seyitgazi'ye Akınları* (22 Eylül 1337), *Seyitgazi Civarında Düşmanı Tepeleyerek Tard Ettik, Denizli Mıntıkasında Mühim Muvaffakiyetlerimiz* (24 Eylül 1337), *Millet Meclisi, Büyük Reisimiz ve Baş Kumandanımıza Gazilik ve Müşirlik Tevcih Etti* (27 Eylül 1337).

Gazete yalnızca manşeti değil, yayın politikası bağlamında görsel malzemeleri de etkin bir biçimde kullanmıştır. Bu konuda en önemli örneği Mustafa Kemal'in resimleri oluşturur. 11 Eylül 1337 tarihli sayıda, Mustafa Kemal'in asker kıyafetiyle at üstünde bir resmi yayınlanmıştır. Resim altı ifade şöyledir: "Düşmanın kati mağlubiyeti kabul ettiğini beyan eden Başkumandanımız ve Muhterem Reisimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretleri." 13 Eylül 1337 tarihli sayıda ve manşetin hemen altında yer alan Mustafa Kemal'e ait üniformalı bir resim ise "Anadolu'nun Millî Kahramanı ve Sakarya Muzafferî Mustafa Kemal Paşa Hazretleri" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu konuda, manşetin hemen altında, sunulan haberi tamamlayıcı bir unsur olarak tasarlanan, elinde silahı ve kalkanyla Türk askerine ait resimler ve resim altı ifadeler de dikkati çekmektedir. Elinde silahıyla kaya üstünde oturan bir Türk askerine ait resim, "kahramanlar ordusunun kahraman Mehmetçigi; düşman karşısında dinini, milliyetini, namusunu müdafaa ederken" şeklinde tanımlanmıştır (12 Eylül 1337). Yunan askerini tekmeleyen bir Türk askerini resmeden karikatürdeki dini vurgu da önemlidir: "Vur! Gökten bak Allah sana "vur!" diyor" (20 Eylül 1337).

Gazetenin haber ve yorumları, kurtuluş hareketini ve onun önderlerini açıkça destekleyen bir çatıya sahip olduğu gibi Hürriyet ve İtilâf ile ileri gelen yöneticilerini de aynı oranda eleştiren bir çerçeveye içine konumlanmıştır. Bu ko-

nuda "İtilâfçılar Köpekçe Hizmete Koyuldular" başlıklı bir haber şöyledir:

İstanbul'dan gelen mevsuk haberlere göre son günlerde Hürriyet ve İtilâfçılar tekrar bir takım hâin-âne kararlar ittihaz etmişler ve işe başlamışlardır. Kendi menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyen bu namussuzların başında, Mustafa Sabri, Zeynelabidin, Hoca Vasfi vesaire bir takım erazil (reziller) bulunmaktadır. Bunlar külah kapmak için bir taraftan İngilizlere köpekçesine hizmete koyulmuşlar, diğer taraftan saraya giderek ve Yunanlıların Ankara'ya gireceklerinden bahsederek, kabinenin kendileri tarafından teşkilini teklif etmişlerdir (17 Eylül 1337).

"Sadrazamlarını Şeyhülislâmlarını..." başlığını taşıyan başka bir haber ise İtilâfçıların İstanbul'da iktidara geçmek için yaptıklarını ve planladıkları yapılanmayı konu edinmiştir. Haberde, İtilâfçıların; Kuvâ-yi Milliye'nin Yunan ordusu tarafından imha edildiği, Yunan ordusunun Ankara'ya bugün yarın gireceği yönünde propagandaya girişmeleri sert bir dille eleştirilmektedir. Fakat kamuoyu bu tür şayiylere itibar etmemiş, zafere olan inancını sarsmamıştır. Zaten İstanbul'da Millî Mücadele'yi destekleyen basın, zaferleri düzenli olarak takip etmekte ve günü gününe halkı haberdar etmektedir. Gazeteye göre özellikle Sakarya zaferinden sonra bu gibi "rezaletlerin durdurulacağı ve önünün alınacağı tabidir" (17 Eylül 1337).

Anadolu'da Yeni Gün'ün içeriğinin en önemli bölümü, kuşkusuz, başyazılarıdır. Gazetede yer alan başyazılarda "K. A." ve "K. S." imzaları kullanılmıştır. Savaşın haklılığına ve zafere olan kesin inanç, dinî ve millî duyguların diri tutulması yoluyla toplumsal bütünleşme ve dayanışmanın sağlanmaya çalışılması, Millî Mücadele amaçları etrafında örgütlenme düşüncesi başyazıların ana temasını oluşturur. 1 Eylül 1337 tarihli sayıda yer alan başyazı, bu konuda ilk örnektir. Yazar, "K. A." imzasıyla yayınladığı makalesinde Kuran'dan ayetlerle örnekler vererek, Müslümanların ümitsizliğe düşmemelerini istemektedir:

İki tarafın maddi, manevi kuvvetlerini karşılaştırınca kolayca anlarız ki nihai muzafferiyet bizimdir. Allah'ın inayetiyle ana vatanda bir tek Yunan neferi kalmayacaktır... Az gün sonra

muvaaffakiyet, muzafferiyet haberlerinin kulaklarımızı çınlatacağını, yüreklerimizi sevinçlerle çarpıtacağını kuvvetle ümit edelim. Buna göre de el birliğiyle, bütün azmimizle çalışmamıza, ordu için fedakârlıklarımızı son haddine vardirmamıza devam edelim. Allah bizimledir.

2 Eylül 1337 tarihli sayıda yer alan başyazıda ise “başımıza indirilen hakaret sillesinin ne kadar ağır olduğunu duymaya çalışalım. Türk, silahla değil dişle tırnağıyla Yunan sürülerini boğar” sözleriyle Palikaryalara boyun eğilme-yeyeceği vurgulanmakta, Millî Mücadele’de aydınların görevlerini yerine getirip getiremedikleri sorgulanmaktadır. İzmir’den, Bursa’dan sonra Afyon’un, Kütahya’nın, Eskişehir’in “düşman ayağı altında inlemesi”, “istediği zaman harikalar yaratan, umulmadık kahramanlıklar yapan” Türk ordusundan bu yöndeki beklentileri arttırmıştır. Fakat ordunun kahramanlıklar yaratabilmesi, görevini hakkıyla yapabilmesi ve nihayet zaferini ilan edebilmesi Türk Milletinin fedakârlıklarına bağlıdır:

Millet fedakârlığında devam ettikçe, her gün tarihe yeni şan ve şeref sayfaları ilave eden kahraman ordu da vazifesini ifa edecektir. O ordu ki tarihin en parlak hamaset misallerine her gün yeni yeni numuneler vücuda getiriyor. O ordu ki Muhterem Baş Kumandanı Mustafa Kemal Paşa’nın etrafında toplanan kumanda heyetinin emri altında yekvücut ve sarsılmaz bir kütle halindedir. O ordu ki düşmanları bile kudret ve mükemmeliyetini itiraf etmek mecburiyetinde kalmıştır. Ve nihayet bütün bunlardan sonra o ordu ki kahraman bir milletin bağrından kopmuş kahramanlar ordusudur ve hak için çarpışıyor. Allah’ın inayetiyle mutlak ve mutlak zaferi istihsal edecektir. Ve pek yakında (7 Eylül 1337).

Kemal Salih, bu tespitlerinin ardından milletin azminin ve onun içinden çıkan Mustafa Kemal dehasının, “bugünkü yeni Türkiye’yi ve “hakkını er meydanında yalnız kendisinin kuvvetiyle istihsal eden bugünkü orduyu” meydana getirdiğini belirtir. Türk Milleti, bütün varlığıyla Misak-ı Millî hedeflerine ulaşmaya kadar mücadele konusunda kararlılık göstermiş ve belirlenen amaçlara ulaşmak üzere yürüdüğü yolun büyük kısmını kat etmiştir. “Küçük, büyük, kadın, erkek milletin her ferdinin millî gayede nasıl çalıştığını görmek için Anado-

lu’nun herhangi yerinde şöylece bir günlük yol kat etmek kâfidir” (11 Eylül 1337).

Anadolu’da Yeni Gün, Sakarya Savaşı’nın zaferle sonuçlanmasının ardından Ankara’ya taşınmıştır. Ankara’da yayınlanan ilk sayıda Yunus Nadi, gazetenin o güne kadar geçirdiği evrelerin, izlediği tutumun, kurtuluş hareketi ve onun önderlerinin elde ettikleri başarıların özlü bir değerlendirmesini sunar. Gazetesini tekrar Ankara’da yayınlatabilmekten duyduğu sevinç okuyucularıyla paylaşır. “*Yeni Gün Karilerine*” başlığıyla yayınlanan başyazının ilgili bölümlerinin aynen aktarılmasında yarar görülmüştür:

Yeni Gün, Anadolu’nun hep Sakarya melhamesine (kanlı savaş) doğru irkildiği, ayaklandığı günlerde Anadolu içinde bir seyir ve seyahat külfetini ihtiyar etmiş, (?) Anadolu ile hemhal olarak yürümüş ve daima milletin efkâr ve hissiyatına tercüman olmaktan ibaret bulunan vazifesini evvelki gün İstanbul’da ve dün Ankara’da olduğu gibi bugün de vatanın bizce hepsi aynı kutsiyet ve muhabbetle mergub ve muteber olan her hangi bir yerinde ifa eylemekten hali kalmamıştır. Nitekim şimdi de bazı levazımın celp ve ikmaline ait meşgalelerin meydan verdiği zaruri ve muvakkat bir tehirlle, işte yine tekrar Ankara’da intişara başlıyor. Hatırlardadır ki Yeni Gün’ün Anadolu’ya intikali pay-i tahtımız olan İstanbul’un agyâr tarafından işgali ve orada millî olan her müessesenin iptali üzerine vuku bulmuş bir hadisedir. İstanbul’u işgal ile başlayan felaket ise Türk vatanını parçalayıp yok etmeye matuf bir suikastın mukaddemesi idi. Anadolu’da bütün bir milletin azim ve himmeti ile yürütülen millî cidâl (savaş) ise ki Yeni Gün onun bir hadimidir, işte memleketimize ve milletimize havale edilen o suikast darbesini bertaraf etmeye ve diğer insanlar gibi Türk’ün dahi hayat ve hürriyetiyle, istiklal ve tamamiyet hakkını tanıtmaya matuf bulunuyor... Biraz her tarafta çıktığımız ve son zamanlarda çıkmadığımız günlerin şu muhtasar hikâye ve izahı vesilesiyle evvel ve ahir karie ve karilerimizden gördüğümüz teveccüh ve muhabbetin teşekkürlerini burada alenen beyan etmeyi vazife biliyoruz. Seyahat ve intikalimiz esnasında dahi her geçtiğimiz ve her bulunduğumuz yer Yeni Gün’ü hep şevk ve rağbetle karşılamış ve kucaklamıştır. Bu meydana Kayseri’nin müdrük ve faal muhitine hassaten müteşekkirimiz. Yeni Gün, çıkmadığı son

zamanlarda şifahen ve tahriren yüzlerce: Hani canım Yeni Gün? Sualine maruz kalmadığımız gün yoktu. Bugün bu suallere fiilen cevap verememiş olmakla mesuduz: Buyurun Yeni Gün'ünüzü!... Filhakika o bizim değil sizindir, yani karie ve karilerinindir (22 Teşrin-i Sani 1337).

SONUÇ

Anadolu'da Yeni Gün, daha kapsamlı bir incelemeye konu olabilecek yayın hayatıyla, Millî Mücadele basını içinde kendine önemli bir konum edinmiştir. I. Dünya Savaşı sonlarında İstanbul'da yayınlanan gazete, Mütareke devrinin ağırlığı çökünce Ankara'ya taşınır ve adının üstüne küçük puntolarla "Anadolu'da" ibaresini ekler. Sakarya Savaşı'nda Kayseri'ye taşınmak zorunda kalan gazetenin Yazı İşleri Müdürü Kemal Salih, Yunus Nadi tarafından kendisine verilen talimatı yerine getirme konusunda titiz davranmıştır. Daha ilk sayıda, gazetenin Kayseri'de yayınlanma gerekçesini, heyecan yaratmamak için, yayın alanını genişletmek ve Anadolu'lu okuyucuların kendi varlığı ile ilgilenmelerini sağlamaya çalışmak olarak açıklaması, bu açıdan dikkate değerdir.

Anadolu'da Yeni Gün, bütün bir milletin azim ve yardımı ile yürütülen millî hareketin hizmetçisi olduğunu her fırsatta vurgulamıştır. Gazete, olağanüstü durumlarda artan haber alma ihtiyacını göz önünde bulundurarak, günü gününe halkı gelişmelerden haberdar etmeye çalışmış ve kamuoyunun aydınlatılmasında etkili olmuştur. Kurtuluş sürecinin en kritik evrelerinde bile zafere olan inancını yitirmez. Ağdalı ve ağır ifadeler yanında genelde halkın anladığı dile yakın bir Türkçe ile yazılan haber ve yorumları, kurtuluş hareketini ve onun önderlerini açıkça destekleyen bir çatıya sahiptir. Savaş sürecinde, mücadele ruhunu ve azmini canlı tutmak için her gün, umut aşılayan yeni bir manşetle çıkar. Millî Mücadele'nin yürütülmesi için gerekli koşulların hazırlanması; millî hareketin amaçlarına, Mustafa Kemal'in bu hareket içindeki konumuna, ordunun zafer ve kahramanlıklarına dönük haber ve yorumların temel amacını oluşturmaktadır. Gazetenin, Hürriyet ve İtilâf ile ileri gelen yöneticilerine yönelik tutumu da bu amaç çerçevesinde değerlendirilmelidir. *Anadolu'da Yeni Gün*, Kayseri'de, fikri tartışmalardan daha çok, halkın haber ve bilgiye olan gereksinimini karşılama

amacına yönelik bir yayın politikası geliştirmişti. Yunus Nadi'nin teşekkür yazısına göre çabaları, gereken karşılığı bulmuştur. Sakarya Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından yeniden Ankara'ya taşınan gazetenin dramı, Millî Mücadele basınının diğer temsilcileri için de büyük ölçüde geçerlidir.

SONNOTLAR

(1) Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz: Bünyamin Ayhan, Millî Mücadele'de Basın, Tablet Yayını, Konya, 2007.

(2) Nurettin Gülmez, Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'da Yeni Gün, AAM Yayını, Ankara, 1999; Ceren Çıkmış, Yeni Gün Gazetesi (1918–1923), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

(3) Uygur Kocabaşoğlu, "Millî Mücadele'nin Sözcülerinden: *Anadolu'da Yeni Gün*", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 36/1–4, Ankara, 1981.

(4) Yunus Nadi, *Yeni Gün*'ü yayınladığı dönemde 18 yıllık bir gazetecidir. Gazetecilik serüveni, 1900'de *Malûmat*'la başlar. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihat ve Terakki'ye girmiş; gazeteciliğe *İkdam* ve *Tasvir-i Efkâr*'la devam etmiştir. Bu arada (1910) Selanik'te İttihat ve Terakki'nin yayın organı *Rumeli*'nin Yazı İşleri Müdürlüğü görevinde bulunur. 1912 seçimlerinde Aydın'dan Milletvekili olur. *Tasvir-i Efkâr*'ın Yazı İşleri Müdürlüğü ve Başyazarlığını üstlenir. *Tasvir-i Efkâr*'ın Başyazarıyken gazete yöneticileri ile kişisel, Yust'a göre ticari nedenlerle arası açılınca müstakil bir gazete çıkarmayı düşünmüş (Çoker 1995: 530, Yust 1995: 90, Coşar, (t.y.) 187) ulaşılabilen ilk sayısından anlaşıldığına göre 1 Eylül 1918'de *Yeni Gün*'ü yayınlamıştır. Bu arada Milletvekili sıfatını da taşımaya devam eder. 1914 seçimlerinde yine Aydın Milletvekili seçilmiş, Mebusan Meclisi'nin son dönemi için yapılan seçimde, İzmir'den Milletvekili olmuştur (Çoker 1995: 530–531).

(5) *Yeni Gün* Gazetesi Sahib-i İmtiyazı Yunus Nadi Efendi aleyhinde Divan-ı Harb-i Örfî Müdde-i Umumiliğince hukuku umumiye namına ikame olunan dava üzerine kendisi firar ederek kanuna itaat etmemiş olduğu gibi taht-ı imtiyazında bulunan gazetede tehyî-i efkârı mucip havadis-i kâzibe neşredilmekte oldu-

ğundan kendisinin muhakemesi bil-icra berâeti tahakkuk ettiği halde neşrine müsaide olunmak üzere mezkûr gazetenin bilâ müddet tatili kararlaştırılmıştır” (BOA, MV., 215/2).

(6) Kayseri’ye taşınma konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Zübeyir Kars, Millî Mücadele’de Kayseri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1993.

(7) Yust, *Yeni Gün*’ü “solcu, İttihatçı Ankara organı” olarak tanımlamaktadır (1995: 90). Bununla birlikte gazetenin sol çizgisi, 1921 yılı başında, Çerkez Ethem’in yenilgisi, 10 Ocak 1921’de Birinci İnönü Zaferi, Mustafa Kemal’in 8 Ocak 1921’de Mecliste komünist propagandası aleyhindeki nutku, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmesi gibi olaylarla eş zamanlı olarak gerilemeye başlamıştır. İtilâf Hükümetlerinin Londra Konferansı’na Millî Hükümeti davet etmeleri, Anadolu’da komünizm cereyanlarının durması gerektiği anlamına geldiğinden *Anadolu’da Yeni Gün*’ün solculuğu da bu dönemde esas olarak sona ermiştir. Hatta gazete 1921 Kasım’ından itibaren sermayenin örgütlenmesini savunan bir aşamaya gelmiştir (Kocabaşoğlu 1981: 185–186).

KAYNAKLAR

Abaloğlu Y N (1955) Ankara’nın İlk Günleri, Sel Yayını, İstanbul.

Abaloğlu Y N (1978) Kurtuluş Savaşı Anıları, Erdini Yayını, İstanbul.

Alemdar K (2001) İletişim ve Tarih, Ümit Yayıncılık, Ankara.

Anadolu’da Yeni Gün (Ankara/10 Ağustos 1920, 25 Temmuz 1337, 22–23 Teşrin-i Sani 1337, Kayseri/1 Eylül 1337–7 Teşrin-i Evvel 1337).

Ayhan B (2007) Millî Mücadele’de Basın, Tablet Yayını, Konya.

BOA, 30/Ca /1337 (Hicri)/03.03.1919, DN: 215, GN: 2, FK: MV.

Coşar Ö S (t.y.) Millî Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul.

Çoker F (Hz.) (1995) Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919–1923, C. III, TBMM Vakfı Yayını, Ankara.

Güner Z ve Kabataş O (1990) Mücadele Dönemi Beyânnâmeleri ve Basını, AAM Yayını, Ankara.

Güneri S N (1999) Hatıra Defteri, (Hz. A. Birinci), Erzurum Kitaplığı, İstanbul.

Fındıkoğlu Z F (1947) Matbuat Tarihimizden Mühim Bir Yaprak, Cumhuriyet, 17 Haziran 1947.

İnuğur M N (1992) Türk Basın Tarihi, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul.

Kabacalı A (2000) Başlangıçından Günümüze Türkiye’de Matbaa Basın ve Yayın, Literatür Yayını, İstanbul.

Kansu M M (1997) Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber, TTK Yayını, Ankara.

Kars Z (1993) Millî Mücadele’de Kayseri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.

Kaya Ş (1974) “Yunus Nadi”, Cumhuriyet 1924–1974, Konur Ertop (der.) içinde. Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. Ş., İstanbul.

Kocabaşoğlu U (1981) Millî Mücadele’nin Sözcülerinden: *Anadolu’da Yeni Gün*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Derg, 36/1–4, 179–203.

Koloğlu O (2006) Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayını, İstanbul.

Özalp K (1998) Millî Mücadele 1919–1922 I, TTK Yayını, Ankara.

Öztoprak İ (1981) Kurtuluş Savaşında Türk Basını, İş Bankası Yayını, Ankara.

Sebilürreşad (24 Eylül 1337).

Şapolyo E B (1974) “*Yeni Gün*’ü Nasıl Çıkarılmıştı ?”, Cumhuriyet 1924–1974, Konur Ertop (der.) içinde. Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. Ş., İstanbul.

Tamer A (2004) *İrade-i Millîye* Ulusal Mücadelenin İlk Resmi Yayın Organı, Tüstav Yayını, İstanbul.

TBMM Gizli Celse Zabıtları (1985) C: II, 17 Mart 1337 (1921)-25 Şubat 1337 (1922), İş Bankası Yayını, Ankara.

Sakarya Savaşı'nda *Anadolu'da Yeni Gün* (218-229)

Topuz H (2003) II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi Yayını, İstanbul.

Yeni Gün (3 Eylül 1918).

Yust K (1995) Kemalist Anadolu Basını (Hz. O. Koloğlu), Çağdaş Gazeteciler Derneđi Yayını, Ankara.